

שפת אמי הייתה גרמנית. אמי אהבה את השפה וטיפחה אותה. המילים בפיה נשמעו צלולות כמו השמיעה אותן בפעמון זכוכית אקזוטי. סבתי דיברה יידיש ולשפתה היה צליל אחר, נכון יותר טעם אחר, שכן העלתה תמיד על ליבי לפתן של שזיפים יבשים. המשרתת דיברה רוֹתִנִית מעורבת במילים משלנו ובמילים מְשָל סבתא. עם המשרתת ביליתי שעות רבות ביום, היא לא תבעה ממני משמעת או שינון, רק ביקשה לשמח אותי. אהבתי אותה ואת שפתה, ועד היום זכר פניה טבוע בי, אף שברגע מבחן, כשעזרתה נחוצה הייתה כאוויר לנשימה, ברחו מהבית כשבכיתי שמלתה תכשיטים ומזומנים שגנבה מאיתנו. שפה נוספת, שלא השתמשנו בה בבית, אבל היא נשמעה היטב ברחוב, הייתה רומנית. אחרי מלחמת העולם הראשונה סופחה ארץ הולדתי בוקובינה לרומניה, ושפת השלטון הייתה רומנית. דיברנו רומנית משובשת ומעולם לא הפנמנו שפה זו.

ארבע שפות הקיפו אותנו וחיו בתוכנו באיזו התאמה משונה, משלימות זו את זו. אם דיברת גרמנית וחסרים היו לך מילה, צירוף או פתגם, נעזרת ביידיש או ברותנית. לשווא ניסו הורי לשמור על טהרת הגרמנית. מילים מן השפות שהקיפו אותנו זרמו אלינו באין משים. ארבע השפות יצרו יחד מעין שפה אחת, והיא עשירה בניואנסים, בניגודים, בהומור ובסאטירה. בשפה זו היה מקום רב לתחושות, לדקויות הרגש, לדמיון ולזיכרון. היום השפות הללו אינן חיות בי עוד, אבל את שורשיהן אני מרגיש בתוכי. לפרקים די במילה אחת כדי להעלות בקסם מראות שלמים.